

לקינוי וסתירה, רבי אליעזר אומר, מקנא – מתרה בה שלא תסתר
על פי שנים עדים, ואם נסתרה לאחר מכן, הוא משקה במים
המרים על פי עד אחד המעיד שנסתרה, או על פי עצמו אם ראה
שנסתרה. רבי יהושע חולק ואומר, מקנא על פי שנים, וכמו כן
משקה על פי שנים, אך אם יש רק עד אחד על הסתירה אינו משקה
אותה.
אם תתרה אדם באשתו שלא תסתר ובאו עדים שנסתרה, ואינה
רוצה לשתות ממים המרים, דינה שיוצאת בלא כתובה. ואם אין
שני עדים על הסתירה, לרבי יהושע שאינו יכול להשקותה יש לה
כתובה, ואם מכרה כתובתה, ותפס הקונה ממון הבעל וקידש בו
אשה, הרי היא מקודשת. ולרבי אליעזר שיכול להשקותה היא
יוצאת בלא כתובה, ואם מכרה כתובתה ותפס הקונה ממון הבעל,
גול בידו, ואם קידש בו אשה אינה מקודשת, נמצא שמחלוקת זו
נוגעת לאיסור כרת של אשה איש.
ממשיך רב פפא ומבאר: בדין ערפיט עגלה נחלק הזקן בפלוגתא
דרבי אליעזר ורבי עקיבא, דתנן, הרוג שנמצא בשדה ולא נודע מי
הרוג, זקני העיר הקרובה אליו מביאים עגלה ערופה, ומאין בגוף
ההרוג היו מודיין את המרחק ממנו אל הערים, רבי אליעזר אומר,
מטיבוריו של ההרוג, רבי עקיבא אומר, מחוטמיו, רבי אליעזר בן יעקב
אומר, מקומם שסתם הרוג נצטח חלל, כלומר מצוארו.
עגלה ערופה אסורה בהנאה, והמקדש בה אשה אין קידושו חלים
(קדושין נט), ואם נמצא הרוג שחוטמו קרוב לעיר או שיתורו לעיר זו,
ומודד הזקן מטיבוריו ובית הדין מחוטמם, הביאו שתי הערים עגלה
ערופה, לרבי אליעזר אם קידש אדם אשה בעגלה שהביאה העיר
הקרובה לטיבורה, אינה מקודשת, שהרי זו עגלה ערופה, ולרבי
עקיבא הסובר שהעיר הקרובה לחוטמו חייבת להביא עגלה, זו
אינה עגלה ערופה כלל, והאשה מקודשת, וכן להיפך. נמצא
שמחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת של אשה איש.
ממשיך רב פפא ומבאר: בדין סתרת מצוה נחלק הזקן בפלוגתא
דרבי שמעון ורבינן, דתנן בגמרא, הרוג שנמצא בשדה ולא נודע מי
מביא למקדש אשם ולוג שמן, והכהן מזה מדם האשם והשמן על
אזנו הימנית, ועל בוחן ידו ובוחן רגלו הימניים (ויקרא יד יז), ואם
אין לו כהן יד ימנית, או כהן רגל ימנית, או און ימנית, אין לו סתרה
עולמית, כיון שההזאה צריכה להיות כנאמר בפסוק דווקא, רבי
אליעזר חולק ואומר, נותן לו הכהן את הדם והשמן על מקומו – על
המקום שבו היו הבוחן או האזן, ויוצא ידי חובה ונטהר, רבי שמעון
אומר, נותן הכהן מן הדם והשמן על בוחן או און של שמאל, ויוצא
ידי חובה ונטהר.
אם הוזה הכהן על מצורע זה על מקום הבוחן והאזן או על צד
שמאל, לרבי אליעזר ורבי שמעון הוא טהור ויכול להכנס למקדש
ולאכול קדשים, ולרבנן לא נטהר, ואם נכנס למקדש או שאכל
קדשים בטומאתו עונשו כרת, נמצא שמחלוקת זו נוגעת לאיסור
כרת.
רב פפא ממשיך בביאור הברייתא לרבי מאיר. שנינו עוד בברייתא:
'בשעירי', זה לקח שפחה פיא, מבאר רב פפא: בדין לקח יש
מחלוקת בדבר שזדונו כרת, דתנן, אם נפלו בשעת הקציר שני
שבלין הרי הם לקח וכו' בהן העניים, אך שלשה שנפלו יחד אין
לקח. וכן לגבי שפחה, אם נשכחו בשדה שני עומרים – אלומות
תבואה קצורה, הרי הם שפחה ואסור לקחתם, אך שלשה אין
שפחה. דינים אלו הם דברי בית הלל, ועל כן בית שמאי חולקים
ואומרים, שבין בלקט ובין בשכחה, שלש שבלים או עומרים
שנשכחו הרי הם לעני, ואם שכח ארבעה, הם לבעל חבית.
אם נטל עני שלשה שבלים או עומרים שנשכחו בשדה, ולקחם
בעל הבית מידי וקידש בהם אשה, לבית הלל הם של בעל הבית
והאשה מקודשת, ולבית שמאי גול הם ביד בעל הבית ואינה
מקודשת. נמצא שמחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת של אשת איש.
ממשיך רב פפא ומבאר: בדין פיא נחלק הזקן בפלוגתא דרבי
שמעון ורבינן, דתנן, מצות פיא לכתחילה להפריש מן הקמח –
מן התבואה לפני קצירתה, ולהותירה בשדה לעניים, ואם לא

לפריקה כפגרים שהיא טהורה – מהו המקור שאם התפשטה
הצרעת בכל הבגד הוא טהור, מגזירה שוה, שנאמר 'קרתת
ונפחת' כנגדי אדם (ויקרא יג מב), ונאמר 'קרתת ונפחת' כנגדי
(שם יג נה), ללמדנו, מה לחלל – בנגעי אדם, אם פרה והתפשט הנגע
בכולו הוא טהור, אף כאן בבגדים, אם פרה הנגע בכולו הוא טהור.
רבנן חולקים על דין זה, וסוברים שהבגד טמא גם כשפשטה
הצרעת בכולו, ועל כן מחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת, שאם
הכניס אדם בגד זה למקדש, או שנכנס למקדש לאחר שגע בבגד,
לרבנן הבגד טמא והוא חייב כרת, ולרבי יונתן הבגד טהור ואינו
חייב כרת.
עוד שנינו בברייתא: 'דבר', אלו הערכין והתרמים והקדושות, שאם
נחלק הזקן בדינים אלו הרי הוא ממרא. מבאר רב פפא: בדין
הערכין – הנודר לבדק הבית ולצרכי בית המקדש את דמי ערכו
של אדם על פי השיעור המפורש בתורה (ויקרא כו ב), נחלק הזקן
בפלוגתא דרבי מאיר ורבינן, דתנן, המעריך – הנודר לבדק הבית
ערך חינוך שגילו פחות מכן חמש, שלא הוזכר ערכו בתורה, רבי
מאיר אומר, נותן דמיו של החינוך על פי הערכה בכמה הוא נמכר
בשוק לעבד, והקמים אומרים, לא אומר כלום ואינו צריך לשלם.
מחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת של אשת איש, שאם גזר בדק
הבית נטל מהמעריך משכנו על נדרו, ולקחו המעריך ממנו בשוגג
וקידש בו אשה, לרבי מאיר זהו ממון הקדש ואינה מקודשת,
ולחכמים שלא אמר כלום, אין זה ממון הקדש והיא מקודשת.
עוד מבאר רב פפא: בדין התרמים – הנודר את נכסיו שיהיו חרם,
נחלק הזקן בפלוגתא דרבי יהודה בן בתייה ורבינן, דתנן, רבי יהודה
בן בתייה אומר, סתם תרמים – כשלא אמר הנודר למי החרם, יתנו
לכרך הבית, שנאמר (ויקרא כו ב), כל חרם קדש קדשים הוא לה',
והקמים אומרים, סתם תרמים לבית, שנאמר לגבי הקונה שדה
הקדש אשר יוצאת ממנו ביובל, (ויקרא כו כא) יהיה השדה בצאתו
ביבל קדש לה' בשדה החרם, לכהן תהיה אחוזתו. שואלת המשנה:
אם כן שהחרמים לבית, מה תלמוד לומר הפסוק שהביא רבי יהודה
'כל חרם קדש קדשים הוא לה' משביה המשנה: חכמים לומדים
מפסוק זה שהחרם חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים – אם אדם
נדר בהמה לעולה או שלמים, ולאחר מכן אמר שתהיה חרם,
החרם חל, ועליו לתת לבית את דמי הבהמה, והיא עצמה קרבה
על המזבח.
מחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת, אם החרים אדם מנכסיו ואחר כך
נהנה מהם, לרבי יהודה שהם של בדק הבית, הרי זו מעילה ועליו
להקריב אשם מעילות, ואם אבל מאשם זה בטומאה הוא חייב
כרת, ולחכמים החרם לכהנים, ואם נהנה ממנו לא מעל, ואם
הביא אשם על כך ואכלו בטומאה אין הוא חייב כרת שאין זה
אשם כלל, נמצא שמחלוקת זו נוגעת לדבר שזדונו כרת.
עוד מבאר רב פפא: בדין הקדושות, נחלק הזקן בפלוגתא דרבי
אליעזר בן יעקב ורבינן, דתנן, רבי אליעזר בן יעקב אומר, אפילו
צינורא של הקדש – מזלג קטן שטווים בו זהב, ושוייו מועט, צריכה
שיעריכו אשם שוויה עשרה גני אדם כדי לפדותה – אם רוצה אדם
לקנותה מהקדש.
לעיל (יד) מבואר שחכמים נחלקו על דין זה, ולשיטתם די בשלשה
לפדות מטלטלי הקדש. ואם פדה אדם הקדש בשלשה, לרבי
אליעזר הפדיון לא חל, ואם מעל בו אדם עליו להביא אשם
מעילות, ואם אבל מאשם זה בטומאה חייב כרת. ולחכמים אין זה
הקדש ואינו חייב קרבן, ואם הביאו ואכלו בטומאה אינו חייב
כרת, נמצא שמחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת.
עוד למדנו בברייתא: 'ריבות', זה השקאת סוטה, ועריפת העגלה,
וההרת מצוה, שהחולק בדינים אלו הוא ממרא. ומבאר רב פפא
שייכות דינים אלו לאיסור כרת: בדין השקאת סוטה, נחלק הזקן
בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע, דתנן, המקנא לאשתו – החושד
באשתו שנסתרה (מתייתרת) עם אחר, מתרה בה שלא תסתר
עמו, ואם נסתרה לאחר ההתראה, הוא מביאה לבית המקדש
והכהן משקה אותה במים המרים, ונחלקו תנאים כמה עדים צריך

27 הוא בְּעֵינָיו, וְהֵן אוֹמְרִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שאז נהרג כדין זקן ממרא,
28 כיון שחולק מדעתו על קבלת הסנהדרין.
29 רב כהנא מביא ראייה לדבריו: תָּדַע שהדין כדברי, שְׁהָרִי לֹא הָרְגוּ
30 אֶת עֶקְבָּא בֶּן מִהֶלְלָאֵל אף שחלק על הסנהדרין בארבעה דברים
31 (ערוכות פ"ה מ"ח), כיון שקיבלם מרביותיו, ומוכח שאינו ממרא אלא
32 אם חולק מדעתו.
33 אלו דברי רב כהנא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר חוֹלֵק, ואומר שֶׁאֵפִילוּ הוּא אוֹמֵר
34 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, וְהֵן אוֹמְרִין כִּךְ הוּא בְּעֵינָיו, נִהְרַג הִזְקֵן, כִּדְּרֵי שְׁלֹא יִרְבוּ
35 מִחֲלוּקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. וממשיך רבי אלעזר, וְאִם תֹּאמַר שֶׁלְּדַבְּרֵי קֶשֶׁה
36 מִפְּנֵי מַה לֹּא הָרְגוּ אֶת עֶקְבָּא בֶּן מִהֶלְלָאֵל שֶׁחֵלַק עַל הַסְּנֵהֲדֵרִין מִפִּי
37 הַשְּׁמוּעָה, הַתְּשׁוּבָה הִיא מִפְּנֵי שְׁלֹא הוֹרָה כְּדַבְּרֵיו הִלְכָּה לְמַעֲשֶׂה,
38 ושנינו לעיל (פ"ה) שְׁדוּקָא אִם הוֹרָה הִזְקֵן לְנֶהוּג כְּדַבְּרֵיו לְמַעֲשֶׂה
39 הוּא חַיִּיב מִיתָה.
40 הגמרא מביאה ראייה לרבי אלעזר: תָּנִן, כִּשְׁבֹּא הִזְקֵן עִם בֵּית דִּין
41 שְׁבַעֲיָרוּ לִפְנֵי בְּתִי הַדִּין שֶׁבִּמְקֹדֶשׁ, הוּא אוֹמֵר לָהֶם כִּךְ דְּרָשְׁתִּי, וְכִךְ
42 דְּרָשׁוּ חֲבֵרַי, כִּךְ לְמִדָּתִי, וְכִךְ לְמִדּוּ חֲבֵרַי. מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: מָאי לָאוּ
43 – הָאֵם אֵין מְדוּבֵּר דִּהּוּא אֹמֵר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, וְהֵם אוֹמְרִין כִּךְ הוּא
44 בְּעֵינָיו, ואף על פי כן נעשה ממרא כרבי אלעזר. דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא
45 – אֵין הַפִּירוּשׁ כְּדַבְּרִי, אֵלֹא מְדוּבֵּר כִּשְׁהוּא אוֹמֵר כִּךְ הוּא בְּעֵינָיו,
46 וְהֵם אוֹמְרִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, אֲבָל הַחוּלֵק מִפִּי הַשְּׁמוּעָה אֵינוֹ נִהְרַג.
47 הַגְּמָרָא מְבִיָּא רְאִיָּה נֹסֶפֶת: תָּא שְׁמַע, דְּאֹמֵר רַבִּי יֵאֻשְׁיָה, שְׁלֹשָׁה
48 דְּבָרִים סָח וְ-אִמְרָן לִי זְעִירָא מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַּיִם, הָרֵאשׁוֹן הוּא, בְּעַל
49 שְׁמִיחָל עַל קִינוּיָו – בְּעַל שְׁקִינָא לְאִשְׁתּוֹ וְהַתְּרָה בָּהּ שֶׁלֹּא תִּתִּיחַד
50 עִם אַחֵר, אִם הַתִּיחַדָּה עִימּוֹ הִיא נֹאסֶרֶת עַל בַּעֲלָהּ, וְעַלִּיהָ לְהַבְדִּק
51 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי הַמִּים הַמְּרִים, וְאִם חֹזֵר בּוֹ הַבְּעַל וּמַחֵל עַל
52 קִינוּיָו, קִינוּיָו מְחֻל, וְאִם נִסְתַּרָּה הִיא מוֹתֶרֶת לוֹ אֵף בְּלֹא לְהַבְדִּק.

1 הַפְּרִישׁ פֹּאחַ מִן הַקָּמָה, יִפְרִישׁ מִן הָעוֹמְרִין אַחֲרֵי הַקְּצִירָה, וְאִם לֹא
2 הַפְּרִישׁ גַּם מִן הָעוֹמְרִין, יִפְרִישׁ מִן הַכֶּבֶר – מִהַגְדִּישׁ שֶׁבּוֹ אוֹסְפִים אֶת
3 הָעוֹמְרִים, וַיְכּוֹל לְהַפְּרִישׁ מִהַכְּרִי עַד שְׁלֹא מִיָּדָהּ – כֹּל זֶמֶן שֶׁלֹּא
4 הִחֲלִיק אֶת הַכְּרִי, אֲבָל אִם מִיָּדָהּ כֹּבֵר, הַתְּחִיב הַכְּרִי
5 בַּמַּעֲשֵׂרוֹת, וְעַל כֵּן הוּא מַעֲשֵׂר אֶת הַכְּרִי וְאַחֲרֵי כֵךְ נוֹתֵן לוֹ לַעֲנִי אֶת
6 הַפֹּאחַ, כִּיּוֹן שֶׁאִם יִתְּנָה לוֹ לִפְנֵי הַמַּעֲשֵׁר יִצְטָרֵךְ הָעֲנִי לַעֲשֶׂרָה,
7 וְנִמְצָא שְׁקִיבֵל פָּחוֹת מִמֵּהִמְגִּיעַ לוֹ, מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר, שֶׁאִף
8 אִם כֹּבֵר טַחֵן אֶת הַחִיטִּים וְלֹשׁ אוֹתָן לַעֲיֶסָה, אִם עֲדִין לֹא הַפְּרִישׁ
9 פֹּאחַ הָרִי הוּא מִפְּרִישׁ מִן הָעֵיֶסָה, אֲךָ לְרַבֵּנָן אֵינוֹ מַפְרִישׁ מִן הָעֵיֶסָה,
10 כִּיּוֹן שֶׁהַחִיטִּים נִשְׁתַּנוּ מִצּוֹרֶתָן, וְקִנָּה אוֹתָן בְּעַל הַבֵּית בִּשְׁנֵי.
11 אִם נָטַל עֲנִי פֹאחַ מִן הָעֵיֶסָה, לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל זֶהוּ מִמוּנּוֹ, וְאִם קִידֵּשׁ
12 בּוֹ אִשָּׁה הִיא מְקוּדָּשֶׁת, וְלְרַבֵּנָן הָעֵיֶסָה פְּטוּרָה מִפֹּאחַ וְגוֹל בִּידּוֹ,
13 וְאֵינָהּ מְקוּדָּשֶׁת, נִמְצָא שֶׁמַּחֲלוּקֶת זֶה נֹגַעַת לְאִיסוּר כֶּרֶת שֶׁל אִשָּׁה
14 אִישׁ.
15 נִמְצָא לְבִיאוֹר רַב פֹּפֵא, שֶׁהַבְּרִיָּתָא שֶׁל 'כִּי יִפְלֹא' שְׁנֵאמְרָה לְעִיל
16 (פ"ה), כּוֹלָה לְשִׁטַּת רַבִּי מֵאִיר, שֶׁאֵין זֶקֶן נַעֲשֶׂה מִמֵּרָא אֵלֹא אִם
17 חוֹלֵק עַל דְּבַר שְׁזוּדּוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאָת.
18 שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: שְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִינִין וְכוּ' הֵיוּ שֵׁם, וְאִם נִחֲלַק הִזְקֵן עַל
19 הַסְּנֵהֲדֵרִין הָרִי הוּא מִמֵּרָא. הַגְּמָרָא מְבִיָּא מַחֲלוּקֶת בַּעֲנִין זֶה: אֹמֵר
20 רַב כְּהֵנָּא, אִם הוּא – הִזְקֵן, אוֹמֵר אֶת שִׁטְתּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה – שֶׁכֵּךְ
21 שָׁמַע מִרְבּוּתוֹ, וְאֵף הֵן – הַסְּנֵהֲדֵרִין, אוֹמְרִין אֶת שִׁטְתָּם מִפִּי
22 הַשְּׁמוּעָה, אֵינוֹ נִהְרַג, שְׁמוּתָר לוֹ לְחַלּוֹק עֲלֵיהֶם בְּמֵה שְׁקִיבֵל
23 מִרְבּוּתוֹ. וְכֵן אִם הוּא אוֹמֵר שֶׁכֵּךְ הוּא הַדִּין בְּעֵינָיו – מִסְּבֵרְתִי, וְאֵף
24 הֵן אוֹמְרִין כִּךְ הוּא בְּעֵינָיו, אֵינוֹ נִהְרַג, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא אוֹמֵר אֶת
25 שִׁטְתּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, וְהֵן – וְהַסְּנֵהֲדֵרִין אוֹמְרִין כִּךְ הוּא בְּעֵינָיו, אֵינוֹ
26 נִהְרַג, שֶׁהָרִי כֵן קִיבֵל וְהֵם חוֹלְקִים רַק מִסְּבָרָא, עַד שִׁיֵּאמַר הִזְקֵן כִּךְ

הדין השני: בן סוֹרֵר ומוֹרֵה שגבגב בשר ויין מאביו ואכלם שני
פעמים, אשר עונשו במיתה, שָׂרְצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לְמַחול לוֹ ולא
להביאו לבית הדין כדי להורגו, הרי הם מוֹחְלִין לוֹ, שנאמר (דברים
כ"ט) וְתִפְשׁוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, ומשמע שברצונם הדבר תלוי. והדין
השלישי: וְכֵן מִמָּרָא שָׂרְצוּ בֵּית דִּינָה – הסנהדרין שעליהם נחלק,
לְמַחול לוֹ ולא להורגו, מוֹחְלִין לוֹ.
ממשך רבי יאשיהו: וּבְשִׁפְתָּי אֶמַּל חֲבִירִי שִׁפְדָּרוֹם ואמרתי להם
דינים אלו, עַל שָׁנִים – על קניני הבעל, ועל בן סורר ומורה, הודו
לִי שאפשר למחול. אך עַל וְכֵן מִמָּרָא לא הודו לִי שיכולים
הסנהדרין למחול, אלא הם חייבים להורגו, כִּדְּי שְׁלֹא יִדְּבוּ מִחֻלּוֹקֶת
בִּישְׂרָאֵל.
לפי זה נמצא שלא כרב כהנא, שהרי אם הטעם הוא שלא ירבו
מחלוקות, אפילו זקן החולק מפי השמועה יש להורגו. מסיקה
הגמרא: תִּיבְתָּהּ, ונחדו דברי רב כהנא.
הגמרא מביאה ברייתא בדרך הכרעת הספקות בזמן הסנהדרין:
תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵפִי, מִתְחִילָה – בזמן הסנהדרין, לֹא הָיוּ מִדְּבִין
מִחֻלּוֹקֶת בִּישְׂרָאֵל, אֲלָא כִּךְ נִהְגוּ, בֵּית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד דִּינִים
יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁבֶּת הַגִּיטָה, וְעוֹד שְׁנֵי בְּתֵי דִינִין שֶׁל עֲשָׂרִים וְשִׁלְשָׁה הָיוּ
בְּמִקְדֵּשׁ, אַחֵר יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַכִּית, וְאַחֵר יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעֹרֶה,
וְאַחֵר בְּתֵי דִינִין שֶׁל עֲשָׂרִים וְשִׁלְשָׁה יוֹשְׁבִין בְּכָל עִירוֹת וְיִשְׂרָאֵל.
אם הוצרך הדבר באחת העיריות לשאול הלכה מבית דין, שואלין
מִבְּתֵי דִין שְׂבָעִירָן, אִם שָׁמְעוּ וקבלה בידם מה היא ההלכה, אָמְרוּ
לָהֶם, וְאִם לֹא, בְּאֵין לֹהֶ – לבית דין שְׂסָמְרָא לְעִירָא, אִם שָׁמְעוּ, אָמְרוּ
לָהֶם, וְאִם לֹא, בְּאֵין לְבֵית דִּין וְהָ שְׁעַל פֶּתַח הַר הַכִּית, אִם שָׁמְעוּ
אָמְרוּ לָהֶם, וְאִם לֹא, בְּאֵין לֹהֶ שְׁעַל פֶּתַח הָעֹרֶה. וְאִמְרוּ הַשּׁוֹאֵל,
כִּךְ דְּרִשְׁתִּי, וְכִךְ דְּרִשׁוּ חֲבִירֵי, כִּךְ לְמִדְתִּי, וְכִךְ לְמִדּוֹ חֲבִירֵי, אִם שָׁמְעוּ
אָמְרוּ לָהֶם, וְאִם לֹא, אֵלּוּ וְאֵלּוּ בְּאֵין לְלִשְׁבֶּת הַגִּיטָה, שְׂשֵׁם יוֹשְׁבֵין
הַסְנֵהדְרִין מִהִקְרַבַּת תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר עַד הַקְרַבַּת תְּמִיד שֶׁל בֵּין
הָעֶרְבִים, וּבְשִׁפְתוֹתָם וּבְמִים מוֹכִים שֶׁאִסּוּר לְדוֹן, הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּחָלִי –
הַשֵּׁט שֶׁבֵין הָעוֹרָה לְסוֹרֵג הַמִּקְיָף אוֹתוֹה, כִּדְּי שְׁלֹא יִרְאוּ כִּישׁוּבִים
בְּדִין. נִשְׁאַלְהָ שְׁאֵלָה בְּפִנְיָהֶם, אִם שָׁמְעוּ בקבלה מה הדין, אָמְרוּ
לָהֶם, וְאִם לֹא, אוֹמַר כֹּל דִּין אֵת דַּעְתּוֹ, וְעוֹמְדִין הַסְנֵהדְרִין לְמִנְיָן,
אִם רַבּוֹ הַמְּטַמְּאִים, מְטָא, וְאִם רַבּוֹ הַמְּטַהֲרִין, מְהַר.
אימתי הדבר כן, בזמן הסנהדרין, אך משבטלה סנהדרין, וּמִשְׁרַבּוּ
תְּלִמְדֵי שְׂמַאי וְהֵלֵל שְׁמִשּׁוּ את רבונותיהם בְּל צָרָה, רַבּוֹ
מִחֻלּוֹקֶת בִּישְׂרָאֵל, וְנִשְׁשִׁית [ונראית] הַתּוֹרָה בְּשֵׁתִי תוֹרוֹת.
בריייתא מבארת כיצד היו מתמנים הדיינים לסנהדרין: מִשָּׁם –
מהסנהדרין, היו בּוֹתְבִין וְשׁוֹלְחִין בְּכָל הַמִּקְמוֹת, שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה
חָכֵם, וְשִׁפְלָה בְּרָךְ, וְדַעַת הַבְּרִיָּה נֹחֶה הַמִּנְה, וְהָא דִּין בְּעִירָא, וּמִשָּׁם
– אחר שהיה דין בעירו, מְעַלִּין אוֹתוֹ לבית הדין שבתר הכית אם
מת אחד הדיינים, וּמִשָּׁם מעלים אותו לבית הדין שבעִירָא, וּמִשָּׁם
לְלִשְׁבֶּת הַגִּיטָה.
הגמרא מביאה מאמר בענין מיהו בן העולם הבא: שְׁלֹחַו מִתָּם –
מארץ ישראל, אִיְהוֹה בֶן הָעוֹלָם הַבָּא, עֲנוּתוֹ, וְשִׁפְלָה בְּרָךְ, וְשִׁרְיָה צִיִּיל
שִׁירָה וְנִפְשִׁי – מתוכו ונכנס ומתכופף ויוצא, שאינו מתגאה, וְנִרְיָם
בְּאוֹרֵייתָ תְּדִירָא – ולומד תורה תמיה, וְלֹא מְחִיךְ מִיבּוֹתָא לְנִפְשִׁיה
– ואינו מחזיק טובה לעצמו על לימודו. כששמעו זאת בבבל, הָבּוּ
בֵּיה רַבָּנָן עֲנִיָּיהוֹן – נתנו החכמים עיניהם בְּרַב עוֹלָא בְּרַ אֲבָא, אשר
התקיימו בו כל המעלות הללו.
שנינו במשנה: תָּרוּ הוֹקֵן לְעִירָא, וְשָׁנָה וְלִמּוֹד לֵאחֵרִים כִּנְגֵד דַּעַת
הַסְנֵהדְרִין, אם הורה לנהוג כך למעשה, חייב מיתה.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, זִקֵּן מִמָּרָא, אִינּוּ חֵיִיב
מִיתָה עַד שִׁעֲשֵׂה בְּהוֹרָאָתוֹ, או שְׁיֹרֶה לְאַחֵרִים וְעֲשֵׂה בְּהוֹרָאָתוֹ.
מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדין שאם הוֹקֵן יוֹרֶה לְאַחֵרִים וְעֲשֵׂה
בְּהוֹרָאָתוֹ הוא חייב מיתה, כִּי מְעִיקָרָא – מתחילה, קודם שהורו
סנהדרין שלא כדבריו, לֹא בְּרַב קָטָלָא הוּא – אינו חייב מיתה על
הוראה זו, וְהִשְׁתָּא – ועכשיו שהורה נגד דעתם, בְּרַב קָטָלָא הוּא –
הוא חייב מיתה כדין זקן ממרא, אֲלָא על הדין שאינו חייב מיתה
עַד שִׁעֲשֵׂה בְּהוֹרָאָתוֹ, קשה למה צריך לחיבו מיתה, הרי מְעִיקָרָא

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק בדיני זקן ממרא: חוֹמֵר יֵשׁ לַעֲנִין זִקֵּן
מִמָּרָא, כְּדִבְרֵי סוֹפְרִים – בדרשות חכמים, יותר מְדַבְּרֵי תוֹרָה, שִׁזִּקֵּן
הַחוֹמֵר שֶׁאֵין לַהֲנִיחַ תְּפִילָּין, כִּדְּי – ובכך מורה לַעֲבֹד עַל דְּבָרֵי תוֹרָה,
מְטוֹר מִמִּיתָה, כִּיֵּן שֶׁאֵין זוֹ הוֹרָאָה, שִׁמְצוֹת תְּפִילָּין יְדוּעָה לְכָל. אך
המורה לעשות בתפילין של ראש חֶמֶשׁ מוֹטְפוֹת [בתים], כִּדְּי
לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים שִׁדְּרָשׁוּ (לעיל ד') שִׁיש בְּהֵן אַרְבַּע טוּטְפוֹת,
חֵיִיב מִיתָה כִּדִּין זִקֵּן מִמָּרָא.

גמרא

הגמרא דנה באלו תנאים נעשה החולק על סנהדרין זקן ממרא:
אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, זִקֵּן מִמָּרָא אִינּוּ חֵיִיב מִיתָה אֲלָא
כשחולק על דְּבָר שְׂעִיקָרוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וּפִירוּשׁוֹ – ופרטי הלכותיו
נדרשו מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְיֵשׁ בּוֹ לְהוֹסִיף – ואפשר במציאות להוסיף
על פירוש חכמים במצוה זו, וְאִם הוֹסִיף על המצוה גוֹרַע וּפּוֹסְלָה
בוֹה. ולפי זה אֵין לָנוּ מצוה שמתקיימים בה תנאים אלו אֲלָא
תְּפִילָּין, שְׁעִיקָרָא מִתְּהוֹרָה, וחכמים פירשו שיש בהן ארבעה בתים,
וְשִׁיךְ לְהוֹסִיף עַל הַבְּתִים, ואם מוסיף גורע, שעובר בִּבְל תוֹסִיף
(דברים ד') וּפּוֹסֵל את התפילין.
לעיל (פ'). נחלקו תנאים באלו דינים נעשה החולק על הסנהדרין
זקן ממרא. מבארת הגמרא: דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי אוֹשְׁעִיָא נִאֲמַר אֲלֵיבָא
[לשיטתו] יְהוּדָה, הַסּוֹבֵר שִׁזִּקֵּן מִמָּרָא הוּא הוֹחֵק עַל דָּבָר
שְׁעִיקָרוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה וּפִירוּשׁוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְהוֹסִיף רַבִּי אוֹשְׁעִיָא
צוּרִיךְ שִׁיחִידָה בַּמִּצְוָה זוֹ כִּדְּי לְהוֹסִיף, וְשֶׁאִם מוסיף גורע.
הגמרא מקשה ממצוה נוספת שמתקיימים בה תנאים אלו. מקשה
הגמרא: כִּיצַד אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא שֶׁאֵין לָנוּ אֵלָא תְּפִילָּין, וְהָאֵיבָא
לִזְלָב – הרי גם החולק במצות לולב יתכן שיהיה ממרא. דְּעִיקָרוּ שֶׁל
לולב מִדְּבָרֵי תוֹרָה בְּחוֹמוֹשׁ וִיקְרָא (כג מ), וּפִירוּשׁוֹ, כִּגוֹן שֶׁעַץ הָדָר

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

1 האמור בפסוק הוא אתרוג, נאמר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וַיֵּשׁ בּוֹ לְהוֹסִיף
2 אם נוטל חמשה מינים במקום ארבעה, וְאִם הוֹסִיף ונטל חמשה
3 הוא גֹּזֵרֶע, שפוסל במין החמישי את ארבעת הראשונים.
4 מתרצת הגמרא: כלולב אי אפשר להוסיף תוספת שתפסול את
5 המצוה, שהרי כָּלוּלֵב מֵאֵי סְבִירָא לָן – כפי איזו שיטה אנו סוברים
6 בדיני לולב, אֵי סְבִירָא לָן דְּלוּלֵב אֵין צְרִיךְ אֲגֵד – שאין צריך לאגוד
7 ולקשור את הלולב עם הערבות וההדסים, וכשיטת חכמים בסוכה
8 (יא), אם כך אי אפשר להוסיף על המינים, כיון שגם אם יצרף
9 אליהם מין נוסף, הֵאֵי לְחֻדְיָה קָאֵי וְהֵאֵי לְחֻדְיָה קָאֵי – זה לבדו
10 עומד והם לבדם עומדים, ואין המין הנוסף פוסלם כיון שאיננו חלק
11 מהם. וְאֵי סְבִירָא לָן כרבי יהודה (שם) דְּלוּלֵב צְרִיךְ אֲגֵד עם המינים
12 האחרים, ומדובר כשאגד עמהם מין נוסף, הרי גִּרְוֵעַ וְעוֹמֵד הוא
13 מתחילה, כיון שקשרם עם מין אחר שלא כראוי, ולרבי אושעיא

14 צריך שתהיה המצוה מתחילתה כראוי, ונפסלת בתוספת.
15 הגמרא מקשה ממצוה אחרת. מקשה הגמרא: וְהֵאֵיכָא – והרי
16 ישנה מצות צִיצִית, דְּעִיקְרוֹ מִדְּבָרֵי תוֹרָה (במדבר טו לח), ופִּירוּשׁוֹ, שיש
17 בכל כנף ארבעה
18 חוטים, נאמר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וַיֵּשׁ בּוֹ לְהוֹסִיף שאפשר להטיל חוטים
19 נוספים, וְאִם הוֹסִיף גִּזְרֵע, שפסל הציצית. מתרצת הגמרא: אי
20 אפשר להוסיף בציצית תוספת שתגרע מהמצוה, שהרי בְּצִיצִית
21 מֵאֵי סְבִירָא לָן, אֵי סְבִירָא לָן כדברי האומר דְּקֶשֶׁר הָעֲלִיזָן שבחוטי
22 הציצית, הקושרם בסמוך לכנף הבגד, לָאוּ דְּאוֹרֵייתָא – אינו חיוב
23 מן התורה, אם כן כשמטיל חוט נוסף בציצית לא נפסלה המצוה,
24 שכן הֵאֵי לְחֻדְיָה קָאֵי וְהֵאֵי לְחֻדְיָה קָאֵי – הוא לבדו עומד והם
25 לבדם עומדים, כיון שאינו קשור עמהם, וְאֵי סְבִירָא לָן